

El negoci dels viatges

La gent ja no viatjarà mai més, sinó que es farà viatjar

Escrits durant la primera meitat del segle XX, els textos recollits a *Viatges* (https://grupenciclopedia.cat/univers/fitxa/?id=Viatges&cat=UNIVERS_LLIBRES), ara publicats per Univers en la traducció d'Oriol Gil, mostren el caràcter inquiet i curiós d'Stefan Zweig (Viena, 1881-Petrópolis, Brasil, 1942), per a qui viatjar era una aventura, un salt a l'atzar i a l'incertesa de tot allò que ens és desconegut, una vàlvula d'escapament d'una vida que, cada cop més, s'havia vist automatitzada i reglada, desproveïda de qualsevol mena d'entrebanc.

De Sevilla a Salzburg, passant per Bruges, Arle, Anvers i els jardins i horts anglesos, així com pel mític Hotel Schwert o la Foire gastronòmiques de Dijon, en aquest llibre trobem una crònica sentimental del vell continent i un viatge per la seva geografia que anticipa l'allargada ombra de la Segona Guerra Mundial. Us n'ofereim un text en què reflexiona sobre com i de què val la pena protegir l'art de viatjar.

Foto: Catorze

Viatjar o fer-se viatjar

Ports i estacions, vet aquí la meva passió. M'hi puc passar hores al davant, esperant fins que una nova onada bronzent de persones i mercaderies atrapa la ja dissolta; m'agraden els senyals, els misteriosos senyals de les hores i les sortides, els crits i els sorolls, virolats i esmorteïts, que se solapen significativament. Cada estació és diferent de les altres: cadascuna es cruspeix una distància diferent; cada port, cada vaixell porta una càrrega diferent. Són el món dins les nostres ciutats, són la multiplicitat dins la nostra quotidianitat.

Però ara he vist una nova mena d'estacions, a París en primer lloc: plantades enmig del carrer, sense vestíbul i sense sostre, no tenen cap senyal distintiu, i tanmateix són una marea constant. Són les parades dels grans automòbils col·lectius, que potser algun dia substituiran del tot els vagons de tren; amb aquests comença una altra manera de viatjar: el viatjar en massa, el viatjar sota contracte, el *fer-se* viatjar. Són les nou: el primer escamot arriba pel bulevard, quaranta o cinquanta passatgers, sobretot americans i anglesos; un intèrpret amb gorra virolada els carrega, se'ls enduen a Versalles, als castells del Loira, al Mont Saint-Michel i avall fins a la Provença. Una organització matemàtica ja ha previst i preparat tot aquest viatge per a tots plegats: ja no els cal cercar, ja no els cal comptar; el motor arrenca, els porta a una ciutat estrangera, el dinar (inclòs en el preu) ja els espera i al vespre els espera el llit; els museus, els monuments són oberts de bat a bat tan bon punt hi arriben, no cal fer venir cap porter, no cal donar cap propina. El temps ja està calculat per a cada visita, la ruta ha estat traçada per ments expertes: que còmode que és tot plegat! Cap necessitat de pensar en diners, de preparar-se, de llegir llibres, de trobar allotjament: rere els *viatjats* (no en dic pas viatgers), sota una gorra de coloraines, hi ha un guardià del viatge (car no deixa de ser una mena de guardià o vigilant) que maquinalment els aclareix qualsevol detall. No han de fer res més que arribar-se un dia a l'agència de viatges, escollir un viatge, pagar-ne l'import -adquirint així una mena de renda de viatge per a quinze dies-, i tot es posa en marxa: els follets atrafegats ja fan córrer l'equipatge, ja paren taula i llit en una contrada desconeguda... I vet aquí com, sense bellugar ni un dit, viatgen avui cap aquí centenars de milers d'anglesos i d'americans. O més ben dit, *es fan* viatjar.

M'he pres la molèstia d'imaginar-me per una estona enmig d'un d'aquests ramats de *viatjats*. La comoditat és innegable: tens els cinc sentits lliures per a contemplar i per a gaudir; no t'has de distreure amb problemes diminuts però constants com trobar lloc per a dormir o per a dinar, no has de consultar horaris de trens, no t'has de perdre per carrerons desconeguts, no t'ensarronen ni t'estafen, no s'ues xampurrejant una llengua estranya... Els cinc sentits resten tothora a l'aguait per copsar la novetat. Novetat que, per la seva banda, ja té una experiència de dècades com a monument digne de visita: en aquesta mena de viatges col·lectius, hom tan sols veu allò que realment i veritablement és el més important; a aquells qui no tenen el cor complet mentre no comparteixen el gaudi amb altres persones, no els falta pas companyia. D'altra banda és econòmic, pràctic i sobretot còmode: certament, és el sistema del futur. La gent ja no viatjarà mai més, sinó que *es farà* viatjar.

Ara bé: amb tan casual acompanyament, no perdem justament allò que hi ha de més misteriós en l'acte de viatjar? Des de temps immemorials, el mot *viatge* fa una lleu aroma d'aventura i de perill, té un alè de vel·leitós atzar i d'incertesa temptadora. Quan viatgem, no ho fem pas tan sols per mor de la llunyania, ans també per mor d'absentar-nos del nostre propi terreny, d'aquest món domèstic diàriament endreçat i apamat; pel mer plaer de ser fora de casa i, per tant, de no ser nosaltres mateixos. Volem interrompre la vida merament vegetativa vivint experiències. Però aquells qui *es fan* viatjar d'aquesta manera, no fan sinó *passar* per un seguit de coses noves en comptes d'*entrar* en un seguit de coses noves: per força se'ls escapa tot allò que un país té de curiós i de peculiar, si es deixen portar sense seguir la petja del veritable déu del caminant, l'atzar. Ben mirat, aquests americans i anglesos, a bord de l'automòbil col·lectiu, no es belluguen d'Anglaterra ni d'Amèrica, no senten un sol mot de la llengua aliena, no palpen (perquè no hi ha gens ni mica de fricció) el caràcter ni els costums d'un poble. Veuen els monuments, ben cert, però en vint descàrregues que fa l'automòbil en un dia, tots els *viatjats* veuen els mateixos monuments: tots tenen les mateixes sensacions, sobretot perquè és el mateix home qui els ho explica. I cap d'ells no ho viu a fons, perquè és en la col·lectivitat, en la xerrameca i en la tafaneria que hom s'acosta als mons i als valors més selectes, mai contemplant pel seu compte, mai pel seu compte fent-se

seves les meravelles que veu; allò que s'endurà a casa no és sinó l'orgull material d'haver tingut davant els ulls aquesta església o aquell quadro: un orgull més aviat esportiu que no pas per la sensació d'haver après coses noves i haver-se'n enriquit culturalment.

Per això val més el vessant incòmode, carregós, empipador del viatjar: és inherent a qualsevol viatge digne de tal nom, car sempre hi ha un contrasentit entre allò que és confortable, allò que s'assoleix sense esforç i allò que s'experimenta de debò. Tot allò que és essencial a la vida, tot allò que anomenem benefici, creix a base d'esforç i resistència; tot creixement real en la comprensió del món ha d'estar vinculat en certa manera a una part personal del nostre ésser. És per això que aquesta mecànica cada dia més perfeccionada del viatjar em sembla més un perill que no pas un benefici per a tothom qui no sols vulgui abocar-se des de fora en aquella contrada que li és estranya, sinó omplir-se el cor i l'ànima d'un nou paisatge verament viu i colpidor. On no descobrim o almenys creguem descobrir; on no hi hagi una energia oculta i una simpatia que ens menin vers coses noves, ens mancarà una misteriosa tensió en el gaudi, una connexió entre allò que mai no hem vist i la nostra mirada de sorpresa; i com menys ens fem despatxar la versió còmoda de les vivències, com més aventurerament les afrontem, més pregonament romandran dins nostre. El funicular és fantàstic: en una estona ens enfila fins al capdamunt de les muntanyes més espectaculars; còmodament, sense fatigues, hi gaudim de la panoràmica que s'estén als nostres peus. Ara bé, aquesta manera mecànica de fer el cim està mancada d'alguna mena d'estímul anímic, d'alguna rara pruija orgullosa: la sensació de la conquesta. I aquesta sensació tan insòlita, però alhora tan lligada a l'experiència veritable, se la perden tots aquells qui *es fan* viatjar en comptes de viatjar per si mateixos, aquells qui prou que han pagat bitllo-bitllo en alguna finestreta el preu del viatge organitzat, però no pas l'altre, de preu: un de més alt, més valuós, el de l'íntima voluntat, el de l'energia tensionada. I cosa curiosa: justament aquest dispendi se'ns reintegra després de la manera més pròdiga. Car només quan ens hem pagat una bona experiència a base de molèsties, contrarietats, espifiades, ens en resta un record ferm i vigorós; res no fa de tan bon recordar com les petites dificultats, les trifulgues, les píffies i els tripijocs d'un viatge, talment com en l'edat madura hom conserva com un tresor les bogeries més esbojarrades de la pròpia juvenesa. Que la nostra pròpia vida quotidiana transcorri cada vegada més mecànicament, més endreçadament, pels llisos carrils del segle de la tècnica, ja no ho podem evitar, o potser ni tan sols ho volem evitar, perquè així estalviem forces. Però viatjar ha de ser malgastar, confiar l'ordre a l'atzar, el quotidià a l'extraordinari; el viatge ha de ser la plasmació més personal, més íntima de les nostres afeccions: per això ens cal protegir-lo contra la moderna versió burocratitzada, mecanitzada i massificada de l'excursionisme: el negoci dels viatges.

Salvem aquest raconet d'aventurisme dins el nostre món ja massa endreçat, no *ens féssim* viatjar com una mercaderia de les agències, continuem viatjant a la manera dels nostres pares: per la nostra pròpia voluntat i amb les nostres pròpies intencions. Car només d'aquesta manera cada viatge esdevindrà no tan sols una descoberta del món exterior, ans també del nostre propi món interior.

Stefan Zweig

Viatges

Traducció
d'Oriol Gil Sanchis

Univers |

Viatges https://grupenciclopedia.cat/univers/fitxa/?id=Viatges&cat=UNIVERS_LLIBRES
de Stefan Zweig

Títol de l'edició original: *Auf Reisen*
© 1987 Atrium Press Ltd.
© 2021 Oriol Gil Sanchis (traducció)
© 2021 Univers (d'aquesta edició)
© Stefan Zweig